

Палази сваког четвртка
на поделом табаку.
Спаје за Црну Гору; Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 6 ефор,
на по године . 3 " "
на четврт године 1 " 50.
За Срвију годишње 20 дин.
на по године . 10 " "
на четврт године 5 " "
све друге земље 20 еран.
годишње.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАНДОВИЋ.

Преплатити на Црне Горе
и ова писма шаљу се са
мом уреднику.

Преплатити из Србије у-
пућује се Великом Вало-
жићу у Београд, а из дру-
гих крајева под адресом
P. Kamađanović Saitago
за „Црногорку“.

Преплату примају сви
наши књижари и новинар-
ске експедиције. Нефран-
кирана писма не примају
се.

Број 18.

ЦЕТИЊЕ, 17. Маја 1884.

Година I.

В Е Ч Е.

Тихано вече сиће
На врана своја крила;
Вечерњу румен виће,
Ђе ј' запад обавила.

Осуло с' небо жаром,
И море под њим гори,
Ка' стид, са љупким чаром
Кад моми с лица збори.

Бродови морем стоје
Ка' бјели галебови,

И облак заено је
Морем у миле снови.

Тишина, ах како слатка,
Царује свуда пиром,
Море с лица глатка
Блаженим дише миром.

И то блаженство пуни
Сва сретна срца рајем —
Моје га само труни
Са горким уздицајем.

Приморца.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

1882.

**Живе ли Срби или каква друга без-
имена словенска смјеса на приморју
од Неретве до Бојане?**

III.

(Свршетак).

Осим Словеније, која је ускрела у почетку
VI. вијека, ђе су до тада живјели Руги, Хе-
рули, Лонгобарди и Тиринги, виђели смо да се
у доњем Подунављу између Мехадјичке Черње и
Дњестра у Дакији савремено оснива друга Слове-
нија. И само они дакијски Словени могли су мимо
Стројимировијех Словена на балканском полу-
острву основати ону државу, коју смо на више
виђели.

Али прије г. 680 нема трага каквој првој
сеоби дакјскијех Словена ни у доњу Мезију а
камо ли још даље иза ње: у Тракију, Македо-
нију, Епир, Тесалију, Еладу. Тек ове године
Вугари освоје доњу Мезију Византијцима, и у
њу населе дакијске Словене, у које се прелију,
давши им своје име.

Дакле Словени, који између г. 639 и 664
освојеше и понавине византијски Илirik, ни-
јесу могли никако бити они дакијски Словени
„јер су овамо долазили од граница Норика а

не из Трајанове Дакије. По ако не бијаху да-
кјски Словени, какво друго словенско племе
могаху бити? Ми смо већ казали, да нам извје-
сна повјест и етнографија од IX. вијека у И-
стрији, Либурији, Далмацији, Преваиси, Дарта-
нији, горњој Мезији објелодању само српска
племена. И сад ако таква бијаху и у VII. ви-
јеку ови задњаци овђе: Тимочани, Кучани,
Браниче, Бодриче, Мачвани, Морављани, Раша-
ни, Бошњаци, Дукљани, Требуњани, Хумљани,
Неретвани, Хрвати и т. д., — зашто не могаху
бити њима истовјетни и њихови предњаци до
Архинелага: Драговићи, Струмљани, Рухњани,
Сакулати, Брзице, Велегостићи, Бојке, Смолен-
ци, Језерци, Миленици и т. д.? Но осим овога
већ а priori допједнога закључавања, то нам
доисто и нарочито потврђују многобројне друге
повјесне свједоџбе. Порфирогенит најприје из-
рично нам предаје да првоселили Словени у со-
луноској теми бијаху Срљи, и да ова област
отада а дуго прозиваше се Србијом. Послије
долази мноштво другјех трагова, који његово
предање савршено посвједочавају. Географија
некадашњјих источно-илirikјих земаља пуна
је и до дан данашњи имена, за која је један
савремени руски истраживатељ морао узамити
из српске азбуке **Ѣ** и **Ѣ**, да их напише; која

имена огромном већином једногласно звуче са именима географије данашњих ерскијех земаља; и међу којима — што је најубједније — долазе педорјене: Србине, Србљане, Србљани, Србљани, Србљанке, Србљани, Срби, Србе, Срботе, Србејке, а по гђе-гђе и Бојке, Хрвати и т. д.

На пошлетку и данашњи говор тудешњих Словена, у коме још владају толики основни значаји ерскога говора“.

IV.

Што се тиче Словена, које су Самовићи називали у византијским границама, то су већином били Словени, који су бјегали испод аварскога јарма тражећи себи прибежиште у тадашњу Далмацију кроз цео период аварскога господовања; дакле опет једноплеменици Самовијем Словенима петог језика и петих обичаја, и за то се одма у један народ слише тек се саставише.

„А што се тиче спорадних стихија словенских, које су из раније могле биле улазити у састав византијско-римскога амалгама из свију народа, не могу се узимати у никакав озбиљни обзир; јер није никада доказано колико су оне бројем значиле и биле издржане; а баш и да је то и доказано, до ове епохе морале су на пштаве остатке сведени бити од Авара, Бугара и јазитички Словена, исто као и њихови римски једнојерци“.

Из свега овога слиједи: прво, да мњење г. Кукуљевића о заузимању византијског Илирика некијем племеном словенским прије доласка Србаља није у историји основано; друго, да је чисто ерско племе без икакве примјесе других племена коначно заузело Далмацију оиданшњу, Превалитану, Дарданију и горњу Мезију.

Одакле слиједи такођер, да је систем Кукуљевић-Матасов о „безименој смјеси“ словенских племена између Неретве и Бојане без икаквог основа у историји.

Што Порфирогенит извјештаје о двојаким заузимању Далмације Словенима, то се може сложити са горњим резултатима критике историјске, по којима се може узети да је једно заузеће слиједило било кад су Словени овамо бјегали испод јарма аварскога, а друго кад су дошли оружјем у ручи под предвођењем Самовића.

Истна је да Порфирогенит једно заузеће приписује Словенима, а друго Хрватима и Србима; али отуда не слиједи да јрви Словени пијесу били једноплеменици другима. У остало мчудновато је, како г. М. може на ову раз-

лику имена оснивати тако „крупно“ тврђење, кад и сам признаје, да је „ови царски писац повјерајућ догађаје написан: у поглављу XXIX. и XXX. ил' имао пред собом конфузно изворе, ил' може бити чистије изворе сам конфузано рабно тер помијешао народе битно различне, помутно године, замрсно згоде.“

Али још у оно доба тражити од историка још туђина тачност у називању словенских племена, нема смисла; прво, јер се онда пијесу још била племена особно развила као што су данас; а друго што ево и данас још има учешћа (ако ће и међу Хрватима) који још пијесу на чисто којим ће именом називати та уста племена, о којима је Порфирогенит писао, тер их ево најпослије има, који у најновије доба добар дио тога народа називљу „смјесом безименом“.

Што се у дубровачкој књижевности ерјета највише име „словинско“ и што се по приморју од Неретве до Бојане збори „нашки“, не може тај систем спасти.

Како су Срби у држави Неманића коначно били остали уз православље, граничећи католичкијем западом, овоме је ерско име означавало не само држављанина ерске државе него и приврженика православне криве; за то очевидно дубровачки писци замјењују ерско са словинским именом, и за то се у народу нашло мјесто ерски говори.

Ово се особито данас може лако разумјети, када ево у јену начела народности, које није владало за вријеме цвјетања дубровачке књижевности, видимо ће се покупава „земљаштвом“ на „безименством“ Српство крести.

Ал' ипак далеки узрок овој несталности имена народнога имамо тражити у омијем многобројнијем именима племена ерских, и у околности што ева ова племена пијесу никад била у једну државу уједињена. То бише бар учешћи хрватики имали увијети на одуштати од знања зграда по — пијеску.

*

При свршетку да речемо, зашто у горњем излагању Хрвате као особен народ не спомињемо. „Осим парочитијех вијести Порфиророднога, имамо мноштво других доказа, да сву ову земљу (закарпацку) насељаваху парочито племена, која се још тада својијем прастаријем генетичкијем именем уоните зваху Срби, а етнографски дијелаху у двије велике гране, и тај дуализам означавашу, својијем географским такођер прастаријем именом: Срби, Хрвати од својих сјединита по хрватима или горама, и Срби Лужани од својих сјединита по луговима или низима.“ Отуда слиједи „не сумњено, да се и Хрвати никад знадијаху за Србље једнако

као и Бојке, Бранице, Бодрице и незнамо колико их још. Само времена направиле су разлику: што Бојке, Бранице, Бодрице и други позаборављаше одвајка ова своја стара племенска прозвишта, и вољеше, барем већином, задржати своје једино, опште и најстарије народно: Срби или Србљи; а Хрвати напротив од овога се отуђише и при своје племенској остави.

У овом периоду српске историје не може дакле бити говора о Хрватима, као каквом племену различном од остата њих српских племена. Ова се разлика тек касније развила кроз цунијех два најест вјекова под уливом околности са свијем различнијех од њих под којима остала српска племена наставиле свој живот у новој отаџбини окружене са свију страна словенским племенима.

Др. Ј. Томановић.

Митрополит црногорски Василије Петровић.

Пише Марко Драговић.
(Свршетак.)

У другојему шему налазимо извјешће колико је духовнијех особа било при синоводу м. Василија. Тако се каже да је било: Четири архијереја; члан светског синода архимандрит Подовицког манастира Симеон; још два архимандрита из других манастира, и духовник Његовог царског Величества протојереј Дубаки; наместник Александровског манастира; три придворна свештеника и протојереј Петроградског сабора *); седам протојереја од других Петроградских саборнијех цркава; двадесет јеромонаха; 43 свештеника; петнајест јерођакона и тридесет и два ђакона; два инођакона; шездесет и шест црквенијех ђакова, од сваке цркве по два; стихаросаца, пјевача и звонара и др. послужитеља велики број. Ово укупно било је истрошено 715 рубаља и 75 коџејака.

По овоме може се виђети какву је величанствену последњу почаст учинила царска руска црногорско Митрополит и Господар, који је толико дубио своју Црну Гору и бранку велику Русју.

На гробу митрополита Василија била је постављена дивна камена плоча са овим натписом: „Овђе је погребен Пресвештени Митрополит Црногорски, и патријаршког престола српског есарх Василије Петровић. Имао је од рођења 57 година, а престао се је 10. марта 1766 године“. Над главом м. Василија била је постављена мједена плоча са изрезаним на њој црногорским грбом. Около гроба била је постављена гвоздена ограда. М. Василије укупан је у тако знајној Духовској цркви. Кад се је ова црква поправљала и чишћен у њој неки власни, онда је много гроба сасало под вашином, међу тијема и гроб м. Василија, те се сада с плоча не налази никаквога објележја ће је био гроб м. Василија.

При смрти м. Василија од Црногораца нашли су се код њега синовац му јеромонах Петар, после знаменити владика Петар I свети, и јеромонах Јосиф Вукићевић, Митрополит Василије, којему је и

* У овоме сабору копају се царски и цариче, и други чланови царско-руске куће. М. Д.

при смрти највећа брига била Црна Гора, оставио је овакав извјест своје синовцу у којег је он видио будућег господара Црне Горе: „Или мој дубезни синовце у наше јуначко отачаство! Или овамо ће ћеш се морати борити са многијема несрећама и оскудицама; но ти ћеш велику и сјајну славу добити у томе отачаству, ако се достојно будеш трудио за твој народ. Многе теškoће ти ћеш срести на путу у својем раду, но Божијом помоћу и твојим кроткијем духом ти ћеш све теškoће побједити, и тијем ћеш доказати да си достојни наследник твојијех предака. Тебе ће црногорски јунаци са највећом радошћу у своја наручја примити. Мене воља Вишењег зове к вјечном животу. Нека буде на тебе благослов твога стрица који се на вјекове с тобом раставља.“

Пошто је све било готово, и пошто јерођакон Петар и јеромонах Јосиф добише што им је потребно за пут, они се кренуше у Црну Гору. С њима су били послани у Црну Гору два руска официера Михаил Тарасов и Иван Колдовски, који су морали допринети до Црне Горе ствари која су остала по смрти м. Василија.

С њима је била послана царска грамата црногорскоме народу, која овако гласи:

„К напему царском Величанству долазио је из Црне Горе митрополит Василије Петровић е једињем јеромонахом и једињем јерођаконом. Они су доказали да у име своје, митрополита Саве и народа црногорског подраве нас са ступањем на престо, а такође и с мољбом да се даје митрополиту Василију за цркве ризница и свештеничка и ђакоњска објележја, а за њега митру, а народу црногорскоме да дарујемо нашу царску грамату. Све ово ми смо примили у особито нашу пажњу. Но вољом Божијом поменути архијереј престао се је овђе у Петрограду 10. марта 1766 године, оставивши после себе духовно извјештање, које у осталом није успио поднети због извјештајне смрти; и ми смо наредили, због особито наше благовољења к црногорскоме народу, да се блаженопачијим митрополит сахрали у овданијој Александровској лаври, у гробљу ће се сарађују петроградски архијереји, са духовним церемонијом достојно његовога чина. После тога наредили смо да се речени јеромонах и јерођакон одраве обратно у Црну Гору, и да им се даде све што им је потребно за пут... Овом нашом царском граматом увјеравам црногорски народ о вјечној њихој милости и благовољењу к њему, а и ми очекивамо да ће црногорски народ свагда у свакоме случају старати се показати своје усрђе и пријатељство праму Русји, и тијем засвједочити да је достојан овјех добротинства која њему Русји чини за тако дуго вријеме. Главнијема старешинама народнијема савјетујемо највишељичније старати се бити у миру, саопи, дубави како међу собом, тако и са свијема сусједима, и старати се избјегавати сваке свађе и све оно што би к свађама могло дати повода. Морамо овђе јавити црногорскоме народу да поменути јеромонах и јерођакон после смрти митрополита Василија поступали су овђе поштно у свему. Дано у Петрограду године 1766 јунија 5 дана, царска ња нашега у четвртој години. Екатерина.“

Тако је евршио свој земни живот митрополит Василије, који је провео цео свој живот у непрестанијема трудима око ерђе и напредка свога народа, и у непрестаној борби са два сила душманина: силним варшар Турцином, и лукавим Малеџином. Од Турака он је знао одбранити своју земљу оруж-

јем, а од лукавихих Мљечана мудрпном. Он је утврдио у Црној Гори оно што је м. Давило почео. Он је окришио дух јуначки у Црногораца ради јаче борбе са Турцима, те Црногорци бише толико силни те одбише сваки нападај непријатељски, и сачуваше своју слободу и независност. Он је помоћу Русије украсио и обогатио цркве црногорске и утврдио тврдо православље у Црну Гору, те не мога имати у Црну Гору ма ни најмањег усјећа пропаганде латинске. Он је нетрпењу из Црне Горе ушли млетачки и још тврђе је утврдио са Русијом ову дружбу коју је започео митрополит Давило, и та дружба и до данас ненарушимо постоји међу Русијом и Црном Гором. Он је први обширније упознао Русију са историјом Црне Горе, и дао је знати Русији колики значај има Црна Гора за све робујуће словенство. Да је митрополит Василије добро погодио, дајући такав велики значај Црној Гори, тврди нам историја Црне Горе од тога времена па до данас, и сви догађаји који се догодише са балканским робујућим хришћанством од тога времена па до данас.

Митрополит Василије изради те руска царица признаде независност Црне Горе изрекавши оне знамените ријечи: „Црногорци су не само слободни људи који не признају власт порте, нити јој плаћају никаквога данка, по се они налазе у непрестаној борби с Турцима.“

Митрополит Василије даде и добра уређења Црној Гори. Постави по земљи добре народне школе, и умири многа заврљана племена. Митрополит Василије почео се је био старати о просвједи свога народа, те жељаше отворити у Црну Гору школе, а што није у томе имао усјећа није он крик, по је криво било тадашње тешко етало земље. По њему м. Василије, кад више да не може у Црну Гору отворити школе, поче шилати у Русију младе људе да се тамо уче у војничким и грађанским школама. И од онова би Црној Гори била велика корист кад би се они Црногорци вратили у Црну Гору по вршкету школе; по од њих се је врло мали број вратио у Црну Гору, а остали остали су у Русију, те се прелили у велику руску народност.

Митрополит Василије учинио је Црној Гори и околинам Црној Гори Србима, и свијем хришћанима, велику и бесмртну заслугу тиме што је довео у брачки савез Црногорце и околине Србе, па је био придобио у свој савез и пека арбанашка племена, као што смо већ виђели из приведенога описа Црне Горе м. Василија. Болико се је м. Василије старао о сачувању црногорске слободе, толико се је старао о слободи робујуће браће своје. Муже и патио браће његове нему су свагда живо лебдле пред очима, и свагда је го орно: старарио се помоћи браћи пашој; старарио се да црногорски народ буде примјером робујућем хришћанству у његовој борби за ослобођење.

Митрополит Василије трудио се је не само у корист црногорскога народа и црногорске цркве, но и у корист народа српскога у Турској, и у корист светлих цркава погађених и поараних варварском тиранијом турском.

Још 1751 године, одама по што је био посвећен за јенскога у Пећ, м. Василије предузео је на себе велики труд да иде међу Србима у Маџарској да проси милостињу за свету патријаршију у Пећ коју беху Турци опљачкали. О овоме сведочи ово писмо које је м. Василије писао Велико реметскоме игуману Димитрију:

„По шаредби његовога високопреосвештенства г.

митрополита ја сам долазио по епископа манастирима ради милостиње светој патријаршији, и лијено еу нас и частно примили и даровали. У Бешеново нијесмо одили, а у Јазак нијесу ме примили. Јако ми је што тебе нијесам нашао кад сам долазио, али је мене ту доби као дома: ја сам најријед у ваш манастир дошао, и много пута био угоден и лијено примљен. Стид ме је било поменути братији за милостињу патријаршији, за то вама и пишем да ме не заборавите, но колико можете дајте с вишим обешетвом да примите молитве и благослов од светијех првопрестолника српских, и од престола патријаршије... У Карловце, 27. Октобра 1750 године. Смирени јенског црногорски и славно-српскога трона ескарх Василије Петровић.“ *

Ево видимо из овога писма, без икаквога коментара, како се је смирени архиејерј Василије позвао за корист цркве Божије — он је отишао да проси милостињу да украси славу патријаршију српску. Али онога ко се за свету цркву Божију повикава Бог ће узвисити, као што је узвисио и м. Василија.

Године 1752, као што смо већ виђели, митрополит Василије одио је у Аустрију да тражи ствари патријаршије Пецке, које су посесене кад се Срби преселише под патријарха Арсенијем III, и Арсенијем IV., и много је труда и муке видио око овога, и ако није имао усјећа благодарних препискима које су чињене од стране аустријских власти.

Осим радље државничке м. Василије оставио је лијено име и у књижевности.

Он је написао, још као архимандрит, године 1744 оно знаменито писмо у сенат венецијански, у којему он живише бојма слика одношаје међу Црном Гором и млетачком републиком, набрајајући тамо све помоћи које Црногорци учинише млетачкој републици. **) У вријеме бављења свога у Русију он је написао неколика кратка описа Црне Горе, која је прелазно руској влади са пјељу упознати је са животом и историјом Црне Горе.

Године 1754, у вријеме бављења у Русију, м. Василије написао је кратку историју Црне Горе која, и ако има историјских нетачности, врло је важна, особито она мјеста где он описује савремене му догађаје.

Ја ћу завршити ову моју расправу о митрополиту Василију ријечима које је о њему изнекао руски државник и писатељ Ковалевики: „Митрополит Василије Петровић-Његош био је страх Турцима и Венецијанцима, слава своје домовине; један из најбољих и најученијех људи свога времена. Он је провео свој живот у непрестаним трудовима ову управу у Црној Гори, и у почастима и раскошностима стодичнога дворскога живота у Петрограду.“ ***)

На повратку с Бранкове свечаности.

(Наставак*).

II.

П О В И С А Д.

Ево ме у Новме Саду! Којему поље изобразеноме Србину је познато и мило ово име? И има

*) Ово је писмо наштампано у 1. броју „Гласа Истине“ (15. Јануара 1884). М. Д.

**) Ово писмо налази се у рукопису у тако званоме „Крусовоу Иван-Вета Црновића“ који се чува у ризици истинскога манастира. М. Д.

***) Ковалевики „Црна Гора и славенске земље“ Петроград 1872 године стр. 57.

*) Види бр. 14.

рашта. Под заштитом муниципалних права, што је краљевска власт уступала градовима противу права владајућег племства по жупанијама угарским, овдје је за кратко Србин владао — и тада Нови Сад је био средиште душевно свију Срба. Послије пораза аустријске војске код Мајфелте и Солдерића г. 1859, са остацима народима Аустрijским и Срби у Војводици оддахнуше. У Новоме Саду почеше излазити политички листови: „Напредак“, „Српски Дневник“, и касније „Застава“ — све листови књижевних дјела немамо, који су дрмали јавнијем мњењем „от Пеште дјак“ до Черне Горе“. У овоме средишту свесерскоме др. Свистозар Милетић је душа био, а Милетићу десна рука др. Михаило Полит-Десаничић. Ова два Србина својим неуморнијем радом, својом одушевљеном борбом по саборима у Загребу и Пешти, по листовима ериксцијем и иностранцима противу непријатеља српскога народа називљу пажњу и поштовање у Јеропи према ериксцима народу, а сам народ одушевљавају проричући му бољу будућност и удијелују снагу, да се бори, да не клоне особито у Аустрijским краљевинама: Хрватској, Славонији и Угарској. Али је несумњиво да се у исто доба шири из Новог Сада велика мисао и о уједињењу српскога народа изван граница аустријских и да се правда даје јавном мњењу српском у том погледу. За то ми видимо, кад год се што велико догађа у српском народу, да се Милетић на одговорност позивље. Пада ли у Топчидеру никад не презађени Кнез Михајло; објављују ли српске књижевне рат Турској царевини? Милетић се прогони. Да га нема на политичкоме пољу за вријеме рата српско-турскога, угарска влада нахоти изгнати га да га у тамници држи пуне три године и по. Тај затвор био је за његово здравље од најзавршијих дјелијех пошљедица. Није знала! Три и по године бити у некретаном нервозном узбуђењу. Прво вријеме, кад је из затвора вишао, нијесе се те пошљедице тако познавао. Он пегина није имао у друштву, а ју у кругу пријатеља био добро расположен и његов велики дух више је пута отио новијем мислама сијевнуо. Али пошљедице његовог затвора на скоро се покажу. Он стаде тјелесно опадати. Нервозна боља његова у нови (Aschias) јако га је била ослабила. Виђело се на њему да је тјелесно и душевно сломијен. Он, који је годину дана послјед затвора тек 54 године бројио, изгледао је као старац од 70 година. Српство може казати: да је Милетић био мученик свога народа! Овако нише о Милетићевој болести г. Полит у својој знаменитој књизи под насловом: Све досадање бесједије др. Мих. Полит-Десаничића са повјесничкијем цртама из српске политичке борбе од г. 1861—1883, коју књигу треба да има сваки Србин, који жели да има пред очима, како се ова величанствена борба развијала. За вријеме овога мога путовања Милетић је у једном предрађу бечком назвао педор рука хваљенијех бечкијех медига, и како сам ја у Беч био присионо у очи самог ископања Бранковијех кости, нијесам могао посетити великога болесника, ако сам хтио с Бранком пут Карловаца пренети. И то ће ми вазда жао бити, и ако мислим, да не ће бити слободан приступ к њему ни најприсијенија му. Као што је већ на ону жалост познато, Милетићевој болести нема лијека: овај велики Србин сваки дан умно и тјелесно пропада.

Као што је Нови Сад био политичко средиште свију Срба за ово кратко вријеме, тако је био и књижевно ердиште, ком је душа био наш омиљени

ијесник Змај-Јован Јовановић, који је, уз бесмртне „Булиће“ и „Увеоке“ његове, патриотскијем ијесмама будио дух народни, славно врлину, а кукавичлук и издајство општром сатиром жигосао, тер на пољу политичке борбе српскога народа овога нараштаја Јовановићево име остаје тјесно скопано са именом Милетићевим и Политовим, с којима га и тјесно пријатељство у једну душу слијева. Јовановић и Полит рођени су у Н. Саду, а Милетић је као и они, у Н. Саду подрастао и умне очи отворно, тер би Н. Саду доста славе било што је ова три Србина одхљао.

Али колико се промијенио Н. Сад од онога, ком сам назад дваест година оставио! Н. Сад није више у ериксцијем рукама, није више ни средиште Срба угарскијех а камоли свију Срба. Иако је Н. Сад и данас знаменита варош у дијелом Српству са Матице Српске и са велике ерикске гимназије, којима је сједиште у њој. Около ова два стожера окупљају се све боље умне силе онамошње браће наше, тер Н. Сад остаје на сваки начин књижевнијем средиштем бар Срба угарскијех. Ту се данас печатају политички листови „Српско Коло“, „Застава“, и „Српски Народ“, књижевни „Бетоник“, „Јавор“ и „Глас Истине“, шаљиви „Стармал“ и „Нена“ за жецу. Ту раде три знаменита ерикске печатње: Св. Милетића, Н. Димитријевића и А. Рајевића; ту су и двије велике ерикске књижаре: Луке Јоцића и Друга и Браће Поповића, које су на мене најљепши утисак оставиле. Ове књижареке трговине од великога су значаја у Српству, и прва је особито хваљена са тачности извршивања наруџбина и са избора својијех издања. А обе су тако уређене, да ми се чинило да се налази у којој књижари у сред Бена.

Овђе би требало да се задржим около Гимназије и Матице Српске, али немам при руци потребитијех података. Тoliko ми је рећи да је Матици главна сврха, да управља задужбинама народнијех добротвора, којих обичајо има међу оним Србима, тер њихови примјери благотворно већ раде и на остале дијелове српскога народа. Већином су ове задужбине намијенене на издавање штепнијех ђацима, које Матица бира или предлаже на потврђење. А има задужбина и за награђивање књижевнијех дјела, које књижевно одјелење Матицино процјењује. Матици је од дуже времена предсједник др. Ђорђе Натопшевић а секретар А. Хадић, чувени ерикски књижевници. Ту је и вриједна старина Ђорђе Рајковић, неуморни сабирач ерикскијех старина, и Саво Петровић познат као изврени превађач приповиједана из руске и њемачке књижевности, обојица као чиновници матичина.

Осим богате библиотеке Матица има и дијелу збирку слика чувенијех ерикскијех сликара Бура Јакшића и Новака Радоњића, осим слика матичинијех и у ону народнијех добротвора, међу којима је на првоме мјесту велики менаџер ерикска Сава Текелија. Ту сам видио и у руке узимао ципку Караборћеву, која је у почетку овога вијека свијету огласила, да се ерикска народ није одрекао своје велике прошлости, да му заточници слазе из планина, да ослободе браћу по низама робујују.

И ерикска је гимназија споменик добротворства народнога. Први њен добротвор био је Мостарац по имену Сава Вукковић. Гимназија је ова отворена г. 1819, којом приликом добротворима њенијем бесмртни Муници и цјева уни заноси оду:

Мир,airo, вјештај! Се в Новом Саде уж
Музам дивнуг јест храм!

И велики овај Србољуб није се узалуд радовао, јер је овај храм науке радио и дан данас ради великијем успјехом на пољу оне просвјете српске, уз пркос гимназији мађарској, коју је влада у Н. Саду подига да српској нахуди. Али до сад овај завод није осјетио никакве штете, јер му се број ученика није могао смањити, на има и самих Немаца и Јевреја, који српску препостављају мађарској гимназији. Особито је прошле године српска гимназија добила поштом, која ће је још боље увретити противу мађаривања. Велика српска добротворка Марија Трандафил из Новог Сада, која је са својим мужем оставила преко седам стотина хиљада на народне сврхе, основала је при гимназији српској новосадској закладу за новосадске гимназијске ђаке, из које ће им се издати тридесет стипендија!

Тако осле Новог Сада остаје не само јаким тврђавом, о коју ће се разбијати валови мађаривања у Угарској, него и још будним стражом цијелог српског народа на Дунаву. И као такав Н. Сад ће и осле ми бити свакоме Србину.

Емо је трећи дан по Бранковој слави а П. Сад је још пун гостију од свакуда. Ту су још Јован Ђорђевић, Јован Бошковић и Јован др. Туромап из Биограда, први наци књижевни ауторитети. Ко ће да се диве големој свестраној научности г. Ђорђевића, нека прочита његову критику на свјецку историју Вечевисицу, која је излазила у „Бетонсима“ од истоје двије године. Г. Туромап је најбољи наш познавалац класичног грчког и латинског језика и књижевности. А г. Бошковић са вишијем Будманом разијелује у српској филологији славнога Даничића.

Особито сам захваљујући моме пријатељу, дру Политу, који ми је пружио прилику да се са г. Бошковићем из ближе упознам, позвавши нас обојицу код себе на објед. По обједу смо имали поштом с њиме сајамом у лијепоме друштву у Каменицу у госте дру Љуб. Радовијевићу, али се онасијемо; тако сам провео са г. Бошковићем у најпријатнијем разговору све до вечерње хладовине, док смо на Дунаву дочекали на повратку пријатељско друштво, иза кога бисамо изостали.

Г. Политика нијесам затекао у рају среће му домаће. Он је изгубио младу и лијепо сузругу од чувене куће Николића из Техмшваре, која му је оставила троје крсно и здраво дјечце. Кућом влада и ђецу његује гђа Николићка, пушца му; али посред двора Политова уприво господскога у сваком обзиру ужаена се празина осјећа. Њешто то а њешто толико његово умно напрезање на пољу политичке борбе, кад га је свеђе вукла најистетија љубав неодолјива према Српству, оставише му на лицу дубоке трагове, премда је сада у најбољој снази човјечијој.

Одо сам да посетим г. Ђорђа Вукичевића, с којим сам се лично упознао баш крај гроба Бранкова на Стражилову, али је био већ на пут кренуо. Г. Вукичевић је познат као најбољи наш писац политичкијех ђеда међу Србима у Аустро-Угарској. Од њега изадемо знаменито ђело „Мисли о уставној држави и њеним установама“, које је „Матица“ наградила а оцијенила Полит и Милетић. Г. Полит је рекао, да је овај наслов сувише скроман за ово ђело, да га је писац могао назвати „Оне државно право“. Али како г. Вукичевић није по његовој нарави рођен за борбу, он није пристајао уз спољашњу политику оцјенивача његовога ђеда, те није на јавност одавна излазио; али како

се код Срба у Угарској појављује странка, која одговара са свиме његовом помирљивом програму, и он ће без сумње на јавност изаћи, и мораће му уступити мјесто многи, који су до јучер његов програм осудјивали а данас га пригрлили.

У вечер сам познат био на вечеру код проф. Милана А. Јовановића, мог садруга из осме гимназијалице у Н. Саду и прве универзитетске године у Пензи, с којим сам сва двије године у истој соби живио, одакле се може судити какво ме пријатељство ш њиме веже. Овоме се пријатељству има приписати мој изненађени одлазак из Н. Сада. Код Милана затекао сам дра Драгутина Петровића, члана какације из Биограда, с којим је био углавном, да сјутри дан зором крену, да обиђу Фрушку Гору. Кад сам то чуо, одма и ја у друштво пристадох, и сјутридан рано опростивши се са г. Јевтићем и његовом одличном госпођом код којих сам на стану био, кренем збила из Н. Сада, замоливши их да изруче њекијема мојим пријатељима моје поздравље.

(Наставиће се).

ПЈЕСМЕ ИЗ ВАСОЈЕВЊА.

VIII.

(Наставак).

По причи овој, Колевића Комнена нијесу убил Турци, него је ков збацио свега ека себе: он нађе на један колац оживио и ту једнака испусти душу.

С Колашницима Васојевићи имали су много бојева: Колашници сами нападну на Васојевиће у долини Таре; а често су и Васојевићи ударали на њих. И то је трајало до скороњјега времена, док се нијесу Васојевићи потпуно прикључили Црној Гори, те су тамо постављени и главари од црногорске владе, и сви од њих ишчедали су се регулирати преговорима с турском владом, а често и помоћу јевропских изасланика. Ми имамо неколико пјесаме односно бојева с Колашницима; овђе ставићемо само једну, која се по казивању односи на вријеме раније од „Карађорђевог параде“, кад је још био жив арамбаша Војко Вешов.

Ударац колашника на Васојевиће

(од Ђорђа Ђукуча).

Подиже се једна чета мала, 1
Отколен се вазда подизала,
Од бијела Колашина града.
А пред четом добар четвобоја,
По имену Меонић Синане; 5
Собом води седам осам друга;
На их сто уз тареке лугове.
Док дођоше у Вршну раниу,
На Рапково пошмице гувно;
Ту се чета мало одморила. 10
Онда гледа Меонић Синане
И погледа у Бричне стране,
И угледа Милићи Цевака,
Ђе он чува пребјеле овце;
Друга нема, поредника нема, 15
На главу му од абе капица,
И на њега сура капањина;
На рамо му бистрог дофердана;
Ђе науми, може погодити,
Ђе погледа, може дотурити, 20
Ту је чета ћара уводила;

Па се натраг чета повратила,
 Доклеп дошла Колашину граду,
 Код Турчина Меке капетана;
 Па му Мека тако проговара : 25
 „Добро доша' Меошић Сиване!
 Јеси л' каква уводно ћара? 4
 — Ја сам био у чету јуначку,
 Ето тамо у Васојевиће;
 Ја сам добар шифар уводно,
 Уводно овде Миликића,
 Код оваца Миликић Новака. 4 —
 Кад то зачу Меко капетане,
 Он повика аге колашинеке,
 Да покуне по граду грађане,
 Првијеноље и Бијеленоље 35
 И са њима оба Колашина.
 Аге тај мах на ноге усташе :
 Сакупише владу војника,
 А пред њима Мека капетане 40
 Са јунаком Турчина Алишником.
 И отогле војску подигаше,
 Па их ето Слатеку широкоме,
 И ту они на коњак напули.
 Но сап сила Новакова Мару, 45
 Санак сила, а у сну евочила.
 Она буди свога господара :
 „Господаре, Миликић Новаче !
 Ја сам чудан санак енијевала :
 Ће пониче нишма ружика 50
 Од Веруше и Рашкова гувна
 До бијеле Ракетића криве ;
 А истече крвава даница
 И поред ње двије преходнице ;
 Сјајан мјесец у траву папу. 4 55
 Онда Новак љуби бесједно :
 „Љубо моја, већ га не заспаја!
 Злу се сану ласно досјечити !
 Што пониче нишма ружика
 Од Веруше и Рашкова-гувна, 60
 То те нама ударити Турци ;
 Што је мјесец у траву папу,
 Ја ћу данас Новак погинути ;
 Што истекла крвава даница,
 Ти ћеш остат, Мару, удовица ; 65
 Што поред ње двије преднице,
 То те остат двије кукавице. —
 Једно — Ђурђа, а друго — Јаглика. 4
 У ријечи, у које су били,
 У томе им удареше Турци 70
 Онда Новак на ноге усташе
 И довати бистра цецерлара
 И он гађа Асан-барјактара :
 На добро га мјесто погодио.
 На сред паса, да не чини гласа. 75
 У то турске пушке заупуцаше,
 Погодише Миликић Новака
 И код њега Јаглику Ђевојку.
 Поробеше Новакову Мару
 И бијеле плијенише овце. 80

Кад то зачу биогорска вила,
 Кличе вила Вешовића Божа :
 „Брате Боже, јеси л' разумио,
 Јутрос Турци удрише Новаку
 И његову погубише главу, 85
 И вјерну му заробеше љубу,
 И бијеле овце плијенише. 4
 Кад то зачу Боже Вешовићу,
 Он повика Милошевић Ода ;
 Ода виче Николић Оташа ; 90
 Оташ виче Крушић Јездимира ;
 Јездо виче Вучинић Адију,
 А Адија Зечевић Симона.
 Ови Срби на ноге усташе,
 Те у Слатеку Турке пристигаше ; 95
 Па са њима бојак затурише.
 Оно виђе Новакова Мару,
 Па повика мила брата свога,
 Мила брата Вешовића Божа :
 „Мене, брате, поведоше Турци ! 100
 Кад је Боже сестру разумио,
 Ће му сестра у невољи цмили ;
 Па у Турке јурни учинио.
 Ту двије-три посијече главе.
 Кад то виђе Милошевић Одо, 105
 Зор Турчина, сила-Алишнику,
 Ће он води Новакову Мару,
 Па повика туре-Алишнику :
 „Стан', Турчине, да је дијелимо !
 Ти поврати коња од мејдана, 110
 Да на сабље живот дијелимо. 4
 Ласно ли је прекорит' јунака !
 На он свога коња повратио,
 Остру сабљу у руке еподбио,
 На Ода је јураш учинио. 115
 Но је јунач Милошевић Одо :
 На бричку-га сабљу дочекао,
 Ће посијече туре-Алишнику.
 Кад то виђе Крушић Јездимире,
 Што то раде два добро јунака, 120
 Он у Турке загон учинио ;
 Те Турцима плијен отимаше,
 И вратише Новакову Мару ;
 И на томе бојак раздвојише.
 У то етике Вучинић Адија ; 125
 Пита Адо за Вешовић' Божа
 И сокола Милошевић Ода :
 „Је л' ви данас ко гођ погинуо ?
 Ал' е Турцима боја раздвојише ? 4
 Па их пита Вучинић Адија : 130
 „Је л' Турцима квара учињено ? 4
 Одговара Вешовић Боже :
 „Драги брате, Вучинић Адија !
 А нама је Ново погинуо ;
 Ми смо њега добро осветили : 135
 За Новака туре-Алишнику,
 За Јаглику двадесет и четири. 4
 То је било, петина је била ;
 Овђе нама мир и здравље било.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Првијех 15 година опстанка Петроградског
 Славенског Добротворног Друштва. 1883 г. II,
 1882, in 8.о

Под овимъ насловом ња свршетку прошле годи-
 не изаша је књига, великог формата, ситно штампа-

на, коју издаде друштво, код нас познато не само по
 своме имену, него и по радњи добротворној која
 њит може нити ће никад бити заборављена у нашем
 народу.

Ова књига није ништа друго, него само збирка
 протокола општијех скупштина тога друштва. У њој

